

# Våld och vårdnad

Barnrättsdagarna

Karlstad

19 april 2023

Eva Diesen



# Lagen och familjepolitiken

- .Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran (FB 6 kap. 1 §)
- .Barnets bästa ska vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge (FB 6 kap. 2a §)
- .Stark betoning på gemensamt ansvar för barnen.
- .Gemensam vårdnad anses vara den naturliga lösningen vid separation
- .Möjlighet att döma mot vårdnadshavares vilja.

# Gemensam vårdnad

- .Fungerar så länge vårdnadshavarna är överens
- .Familjepolitiken syftar till samförstånd:
- .Samarbetsförmåga belönas.
- .Tolkningen av barnets bästa vid en separation ska ta hänsyn till "barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna"
- .Umgångessabotage bestraffas.

# Ensam vårdnad är undantag

- .Om båda föräldrarna motsätter sig gemensam vårdnad.
- .Eller inte förenligt med barnets bästa:
- .När förälders missbruk och omsorgsbrist riskerar barnets hälsa och utveckling (FB 6 kap. 7 § 1 st.)
- .Om risk för att barnet utsätts för övergrepp eller bortförande (FB 6 kap. 2a §).

# Vårdnadstvisten

- Kamp om "rätten" till barnet.
- Part ska inte visa att den yrkade vårdnaden är det bästa för barnet.
- Part ska bevisa att den andra föräldern är uppenbart olämplig som vårdnadshavare.
- Barnet är inte part i vårdnadsmålet.
- Föräldrarätten väger tyngre än barnets rätt.

## Vårdnadstvisten forts.

- .Eftersom föräldrarna kan tjäna på att misskreditera varandra blir processen *destruktiv*.
- .Mannen påstår att kvinnan lider av psykisk ohälsa eller samarbetssvårigheter.
- .Kvinnan anklagar mannen för våld eller sexuella övergrepp (mot kvinnan själv eller mot barnet).

# Undersökningens fråga

Har det betydelse för utgången i vårdnadstvisten att mannen blivit dömd för brott mot kvinnan och/eller barnen?

**Källa:** Eva Diesens rapport "Våld och vårdnad", 2021

# Undersökningens material

- .100 domar från kombinerade brottmål och vårdnadsmål vid tingsrätter.
- .Alingsås, Luleå, Nacka, Södertörn, Värmland, Linköping, Nyköping, Gotland, Lund.
- .Vårdnadsmålen har tagits fram genom sökning på "vårdnad" i brottmål



# Brotten

Misshandel vuxen	39
Grov kvinnofridskränkning	6
Barnmisshandel	15
Sexuellt övergrepp mot barn	3
Olaga hot	9
Ofredande	20
Egenmäktighet med barn	7

# Frivilliga uppgörelser – förlikning och medling

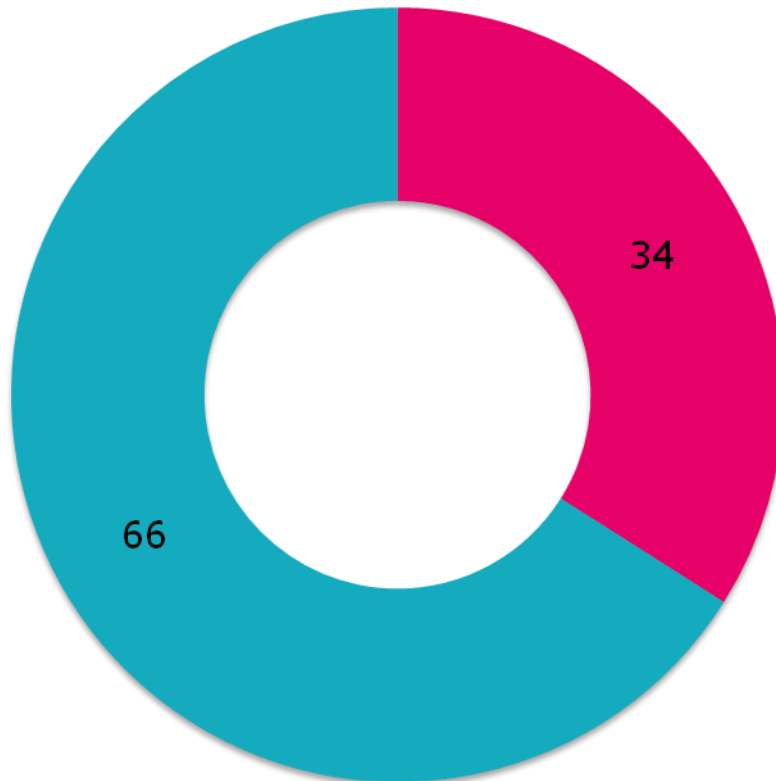
.66 vårdnadstvister avgjordes utan att gå till domstol

.Samarbetssamtal (i familjerätten eller tingsrätten) anses vara ett bra sätt att lösa vårdnadstvister.

.Olika satsning på olika håll. *Konflikt och försoning* är den mest utvecklade modellen.

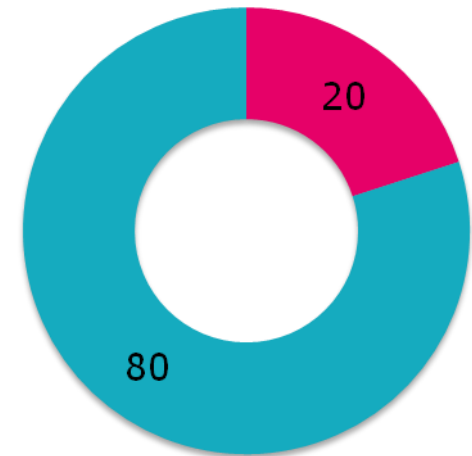
# Vårdnadsmålen

## Alla domstolarna

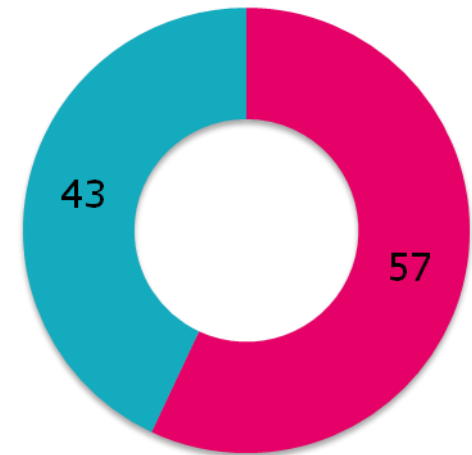


- Andel som gick till domslut
- Nedlagda efter frivilligt avtal

## Södertörn



## Lund



## 34 vårdnadsdomar

### Ingen ändring 20 fall

Fortsatt gemensam vårdnad	15
Mamman ensam som tidigare	3
Pappan ensam som tidigare	2

# 34 vårdnadsdomar forts.

## Ändring 14 fall

Från gemensam till ensam vårdnad för mamman	11
Från gemensam till ensam vårdnad för pappan	1
Från ensam vårdnad till gemensam	2

*I endast 11 fall av 100 i vårdnads mål där  
mannen utsatt kvinnan och/eller barnen för  
våldsbrott har hon fått ensam vårdnad!*

# Umgängesrätt trots våld

- .Om mannen inte blivit dömd kommer brotten att ha liten betydelse för vårdnaden.
- .Är brotten grova (=fängelse) måste mannen i regel medge att kvinnan får ensam vårdnad.
- .Frågan blir om umgänge ska beviljas – finns det risker med detta bestäms umgänge med umgängesstöd.
- .Bara i 2 fall nekas umgängesrätt.

# Bristande riskbedömning

.I bara 5 av de 34 vårdnadsdomarna tar tingsrätten upp en diskussion om brottets betydelse för vårdnadsfrågan, dvs. gör en *riskbedömning* (=ej förenligt med barnets bästa)!

# Vårdnadstvist = trovärdighetsproblem i brottmål

- Tingsrätterna säger (i mer än hälften av brottsdomarna) att eftersom det föreligger en vårdnadstvist måste målsägandens utsaga bedömas med särskild försiktighet.
- 35 procent av åtalen för barnmisshandel ogillades - rätten anser att det finns risk för överdrifter.
- Brottet ses som mildare eftersom det skett i en relation (i en uppbrottssituation är det svårt att "besinna sig").
- Trovärdighetsbedömning eller riskbedömning?!



# Socialtjänstens vårdnadsutredning

- .Vårdnadsutredning sker i samtliga fall.
- .Utredningarna är ofta ambitiösa i omfattning men saknar ofta en djupare analys av barnets bästa.
- .Barnet måste få veta vilka konsekvenserna blir av olika alternativ.
- .Barnet vill veta om mamma eller pappa måste väljas bort.
- .I flera fall träffar utredaren inte barnet.

# Samarbetssvårigheter och umgängessabotage

.Den förälder som inte vill samarbeta hamnar i rättsligt underläge pga att lagen "belönar" samarbetsförmåga (hänsyn till "nära och god kontakt" med båda föräldrarna).

.Att vägra umgänge leder till "bestraffning": vite och i sista hand, till exempel vid egenmäktighet med barn, till att vårdnaden överflyttas till den andra föräldern.

# Svar på utredningens fråga

- .Barn har en undanskymd roll i vårdnadstvisten
- .Vårdnadstvist ger bevishandikapp i brottmålet.
- .Domstolen övervärderar umgängessabotage och undervärderar våld.
- .- definition av samarbetssvårigheter= våld??
- .Bara fängelsebrott beaktas som negativ faktor i bedömning av vårdnadsfrågan.
- .Mannen får (nästan) alltid umgängesrätt (med kontaktperson).
- .Socialtjänstlagen bygger på frivillighet =föräldraperspektiv, anses nödvändigt för att få föräldrarna att samarbeta med socialtjänsten
- .Mannen får (nästan) alltid umgängesrätt (med kontaktperson).

# Åtgärder...

- .Barn borde ha ett eget juridiskt ombud i vårdnadstvisten (som i LVU och brottmål)
- .Socialtjänsten måste göra grundligare vårdnadsutredningar och låta barnet komma till tals – se barnkonventionen!
- .Domstolen måste grundligt utreda risker för barnet även när det inte finns fällande dom.
- .Ensam eller gemensam vårdnad för mannen som begått brott mot familjen borde vara utesluten.